

3. ikasgaia.

PRINTZIPIO POLITIKOAK

1. Jurisdikzio-ahalmenaren printzipio politikoak

Batasunaren printzipioa

Esklusibotasun-printzipioa

Legezko epailearen printzipioa (edo legeak lehendik izendaturiko epailearena)

2. Jurisdikzio-batasunaren printzipioa

Jurisdikzioa ez da banatzen; eskumena banatzen da

Konstituzioak egiten duen aipamenaren zergatia

Francoren erregimenaren independentzia urratzeko bide bi

3. Jurisdikzio-organoak: kontzeptua eta motak

Kontzeptua

Motak: bi sailkapen

a) Eskumenaren bidez egindakoa:

- Eskumen orokorra
- Eskumen berezia
- Eskumen espezializatua
- Salbuespen-auzitegiak

b) Antolakuntzaren bidez egindakoa

- Arruntak
- Bereziak

Zinpekoen auzitegiari buruzko aipamen berezia. Osaketa eta eskumena

4. Arbitrajea

Arbitrajearen 60/2003 Legea

Laudoa

5. Auzitegien funtzionamendua

Legegilearen ikuspuntutik

Eguneroko auzitegien jardueran

1. JURISDIKZIO AHALMENAREN PRINTZIO POLITIKOAK

Jurisdikzio-ahalmena zertan datzan ikusi ondoren, Konstituzioak horren inguruan ezartzen dituen hiru printzipio politiko ikusiko ditugu hurrengo hiru ikasgaietan: batasuna, eskusibotasuna eta legezko epailea edo alde aurretik izendaturikoa.

Batasunari dagokionez, Espainiako Konstituzioaren 117.5. artikulua zein Botere Judizialaren Lege Organikoaren 3.1. artikulua aipatu behar ditugu. Artikulu horien edukiak zera dio:

“Auzitegien antolakuntza eta funtzionamenduaren oinarria jurisdikzio-batasunaren printzipioa da” (Espainiako Konstituzioaren 117.5. artikulua).

“Jurisdikzioa bakarra da eta lege honek aurreikusitako epaitegi eta auzitegiek egikaritzen dute (...)” (Botere Judizialaren Lege Organikoaren 3.1. artikulua).

Gero azalduko dugun moduan, horrek ez du esan nahi beste organo batzuek -betiere Konstituzioak aurreikusiak badira-, jurisdikzio-ahalmenik izango ez dutenik (hala nola, Konstituzio Auzitegia, Kontu Auzitegia, etab.). Horiek ez dira auzitegi arruntak Botere Judizialaren Lege Organikoaren arabera, baina Konstituzioak aurreikusiak direnez, jurisdikzioa ere izango dute.

Eskusibotasun-printzipioari Espainiako Konstituzioaren 117.3. artikuluan egiten zaio aipamen; eta antzeko edukia adierazten da Botere Judizialaren Lege Organikoaren 2.1. artikuluan.

“Jurisdikzio-ahalmen nola erabiltzea (...) legeek ezarritako epaitegi eta auzitegiei bakar-bakarrik dagokie” (Espainiako Konstituzioaren 117.3. artikulua).

Botere Judizialaren Lege Organikoak nazioarteko hitzarmenak gehitzen dizkie Konstituzioan aipaturiko legeei (Botere Judizialaren Lege Organikoaren 2.1. artikulua); hots, nazioarteko hitzarmenetan aipatutako auzitegi eta epaitegiei ere badagokie jurisdikzio-ahalmena erabiltzea.

Hirugarren printzipioa, hau da, **legezko epailearena** (edo alde aurretik izendaturikoa) bi modutan azaltzen zaigu Espainiako Konstituzioan. Alde batetik, modu edo era positiboan, Espainiako Konstituzioaren 24.2. artikuluan (“denok dugu legeak alde aurretik izendaturiko epaile arruntengana jotzeko

eskubidea (...)" eta, bestetik, era negatiboan Espainiako Konstituzioaren 117.6. artikuluan ("Salbuespen-auzitegiak galarazten dira").

Ikasgai honetan, beraz, jurisdikzioaren batasun-printzipioa jorratuko da eta baita hurrengoan ere, baina, azken horretan, soilik lurraldeen ikuspuntutik. Bosgarren ikasgaietan, ordea, eskusibotasunaren eta legezko epaileren printzipioak izango ditugu aztergai.

2. JURISDIKZIO BATASUNAREN PRINTZIPIOA

Hasteko, esan beharra dago batasun-printzipioaren helburua zera bermatzea dela: auzitegi eta epaitegiak independenteak direla eta ez dutela alderdikieriaz jokatzeko; hau da, Estatu beste botereetatik etor daitezkeen eraginak saihestea lortzea du helburu.

Printzipio hori azaltzeko, gure ordenamendua eta, batez ere, Konstituzioa izan behar ditugu kontuan. Aurreko ikasgaietan esan genuen jurisdikzioa edo jurisdikzio-ahalmena subiranotasunetik datorkigula, eta Konstituzioak subiranotasun bakar bat onartzen duela, espainiar herrian dagoena, hain zuzen ere (Espainiako Konstituzioaren 1.2. artikulua). Hala, subiranotasun batetik jurisdikzio bakarra eratortzen da, Estatu osoan egikarrituko dena Estatuaren eskumen eksklusibo gisa. Horrek ez du oztopatzen Autonomia Erkidegoetan auzitegi eta epaitegirik egotea, beharrezkoa baita gaiaren eta lurraldearen arabera eskumena banatzea, hurrengo ikasgaietan ikusiko dugun moduan.

Ikuspuntu teoriko batetik, organo bakar batek izan lezake jurisdikzio-ahalmen; baina, hori errealitatean ezinezkoa denez -ebazteko gatazka asko daudelako-, zenbait epaitegi eta auzitegi sortu beharra dago eta, horrekin batera, horiek kudeatu eta gobernatuko dituen antolakuntza judicial baten beharra sortzen da.

Hala ere, puntu honetan, argi utzi behar dugu gauza bat: nahiz eta zenbait epaitegi izan, jurisdikzio-ahalmen bakarra da eta **banaezina**; hau da, eskumena da epaitegi eta auzitegien artean banatzen dena, ez jurisdikzioa. Epaitegi eta auzitegi bakoitzak jurisdikzio osoa du, haiek beren eskumenaren eremuan askatasun osoz ebatzi eta ebatzirikoa betearaziko dutelako; ondorioz, azpimarratu beharra dago eskumena dela haien artean banatzen dena.

Hurrengo ikasgaietan ikusiko dugunez, eskumena izango dugu egikaritzen den jurisdikzioaren “zattia”; hots, materia edo lurralde baten gainean, jurisdikzioa osoki egikarituko du dagokion organoak.

Hori esanda, eta Espainia Estatu federala ez dela jakinda, Konstituzioak jurisdikzioa bakarra dela azpimarratzearen zioa galde diezaiokegu geure buruari. Izan ere, hori errepikakorra litzateke, ez legoke zertan esan, logikoa baita —Konstituzioaren 1. artikulua dioen moduan, subiranotasun bakarra dago eta—.

Espainiako diktaduraren garaian aurki dezakegu aipamen berezi horren zioa, esan genuen moduan, garai hartan Botere Judiziala ez baitzen erabat independentea. Francoren erregimenean Botere Judizialaren independentzia aldarrikatzen bazen ere, egia esan, betearazlearen kontrolpean zegoen Botere Judiziala, batez ere bi bide ezberdinen bidez:

- Hasteko, epaitegi berezi bat sortuz. Epaitegi horretako epaileak berak (edo Gobernuak) izendatzen eta kaleratzen zituen, eta, halaber, haien eskumenaren eremua ezartzen zuen. Estatutu juridiko berezkoa edo berezia zuten, auzitegi edo epaitegi arruntetik banandua. Hala, berak nahi zituen gatazkak epaitegi eta auzitegi arruntetik at ebatzen ziren, eta berak izendatutako epaileen esku geratzen ziren.
- Beste alde batetik, aurretik eratuta zegoen "bere aldeko epaitegi baten eskumenaren eremua handitzea edo zabaltzea zen epaitegi arruntak ekiditeko bigarren bidea; hala gertatu zen auzitegi militarrekin. Militarrak erregimenaren aldekoak ziren, eta erregimenak, bere aldeko ebazpenak jasotzeko asmoz, auzitegi horien eskumen-eremua izugarri zabaldu zuen.

Laburbilduz, hasiera batean —1870. urtetik 1975. urtera arte batik-bat— auzitegien independentzia lortzea bilatzen zen batasun-printzipioaren bidez, horrek hiritarrentzat zekarren bermeagatik. Horregatik, egituratzeko modua ez ezik, independentziaren berme gisa eratu zen, batez ere, batasun-printzipioa (nahiz eta gaur egun Botere Judizialaren egituraketari begira oso printzipio garrantzitsua den).

3. JURISDIKZIO ORGANOAK: KONTZEPTUA ETA MOTAK

Jurisdikzio-organoak jurisdikzio-ahalmena duten organoak dira, epaitzeko eta epaitutakoa betearazteko ahalmena dutenak, kasu zehatzean zuzenbidea ezartzeko ahalmena dutenak, alegia.

Motei dagokienez, doktrinak bereizketa bat egiten du; bereizketa horren jatorria Konstituzioa bera izango litzateke, horrek honako hau xedatzen baitu 117.5. artikuluan: "Auzitegien antolakuntza eta funtzionamenduaren oinarria jurisdikzio-batasunaren printzipioa da". Hori kontuan hartuta, bi sailkapen egiten ditu doktrinak: auzitegi motak eskumenaren arabera eta antolakuntzaren arabera.

a) Eskumenaren bidez egiten den sailkapenean, eskumena emateko era hartzen da aintzat, eta, ondorioz, honako mota hauek aipa daitezke:

Eskumen orokorra duten auzitegiek (auzitegi arruntek) era guztietako gatazkak ebazteko eskumena izango dute, eta, gatazka mota baten ebazpena zehazteke egonez gero, berak ebartziko dute, beren eskumenak *vis attractiva* duelako. Horrekin, adierazi nahi da berariaz beste auzitegi edo epaitegiei esleitu gabeko auziak ere eskumen orokorreko auzitegi horiek ebartziko dituztela. Oinarri gisa, Botere Judizialaren Lege Organikoaren 9.2. artikulua aipa dezakegu ("Orden zibileko auzitegiek, beren jatorrizko esparrua ez ezik, gatazken eskumena zehazteke dutenak ere ebartziko dituzte").

Eskumen espezializatua duten auzitegietan, ordenamendu juridikoaren adarren arabera banatuko da eskumena, egungo ordenamendua oso konplexua baita.

Eskumen berezia duten auzitegien kasuan (Entzutegi Nazionala edo Adingabekoen Epaitegiak, esaterako), auzitegi jakin batek gatazka multzo jakin bat ebazteaz arduratuko da, gai edo pertsona multzoen arabera, adibidez: droga trafikoaren inguruko delituak, terrorismoari buruzko gatazkak, eta abar.

Salbuespen-auzitegiak, ostera, gatazka jakin bat gertatu ostean sortzen dira (normalean, Gobernuak sortzen ditu), *ex post facto*. Auzitegi horiek legezko epailearen printzipioaren aurka doaz, eta Konstituzioak berariaz debekatzen ditu 117.6. artikuluan.

b) Bigarrenez, **antolakuntzaren** arabera egindako sailkapena dugu. Sailkapen horren bidez, alde batetik, auzitegien independentzia urratzea eragotzi nahi da eta, bestetik, beste botere politikoek horretan eragina izatea. Irizpide horretan oinarritzen bagara, bi auzitegi mota aipatuko ditugu: auzitegi arruntak eta auzitegi bereziak.

Auzitegiek **arruntak** izateko, bi baldintza bete behar dituzte:

- Alde batetik, Botere Judizialaren Lege Organikoak aurreikusi behar ditu, lege horretatik at ez baitago auzitegirik sortzerik.
- Eta, bestetik, auzitegi horietan lan egiten duten epaile eta magistratuek Konstituzioak 122. artikuluan ezarritako baldintzak bete behar dituzte, hau da:
  - Karrerako epaile eta magistratuak izatea
  - Haien talde bakarra osatuko dute Estatuan
  - Beren estatutua propioa eta bakarra izango da, eta Lege Organiko baten bitartez ezarrita, gainera (izan ere, horrelakoa izan da: Botere Judizialaren Lege Organikoaren bidez ezarri zuten estatutu hori)
  - Botere Judizialaren Kontseilu Nagusia izango da haien gobernu-organoa

Halako baldintzaren bat bete ezean, auzitegiak **bereziak** izango dira. Horiek (berezioak) bi motatakoak izan daitezke:

Alde batetik, Konstituzioan onartutakoak, hau da, Kontu Auzitegia (EKren 136. artikulua), Auzitegi Militarrak (EKren 117.5. artikulua), Zinpekoen Epaimahaia (EKren 125. artikulua), Ohiturazko eta Tradiziozko Auzitegiak –Murtziako Baratzeko Gizon Onen Auzitegia eta Valentziako Ur Auzitegia (EKren 125. artikulua) eta Konstituzio Auzitegia (EKren 159. artikulua). Konstituzioan, berariaz aipatzen dira eta, ondorioz, arruntak ez badira ere —hau da, nahiz eta Botere Judizialaren antolakuntza arruntaren barruan ez dauden—, gure ordenamenduak onartu egiten ditu; hala aurreikusten da Botere Judizialaren Lege Organikoaren 3.1. artikuluan. Aipatutako auzitegiei nazioartekoak gehitu behar zaizkie ere: Giza Eskubideen

Europako Auzitegia, Europako Justizia Auzitegia, eta Nazioarteko Gorte Penala.

Beste alde batetik, Konstituzioak halako aipamen berezi bat egin ezean, debekatuta daude gainontzeko epaitegi edo auzitegiak. Gure ordenamendu juridikoan, Konstituzioak berriaz onartzen dituen auzitegiak ditugu, eta gainontzekoak debekatuta daude, salbuespen- auzitegiak izango lirakeelako, eta, ondorioz, 117.6. artikulua esparruan geratuko lirake.

Zinpekoen auzitegiari buruzko aipamen berezia

Atal honetan, Zinpekoen Auzitegi edo Epaimahaiaren erakundeari aipamen laburra egingo diogu. Konstituzioaren 125. artikuluan aurreikusten da; horren arabera, herritarrok zinpeko erakundearen bidez har dezakegu parte justizia-administrazioan. Konstituzioaren xedapen hori gauzatzeko asmoz, Zinpekoen Epaimahaiari buruzko Lege Organikoa aldarrikatu zen 1995ean (5/1995 Lege Organikoa).

Lege horren arabera, oro har, Probintzia Auzitegietan eratuko da zinpekoen epaimahaia; baina, akusatua forupekoa bada, Autonomia Erkidegoko Auzitegi Nagusian edo Auzitegi Gorenean eratu daiteke, forupeko motaren arabera. Hots, Autonomia Erkidego bateko forupekoa bada –adibidez, Eusko legebiltzarkidea-, Auzitegi Nagusian eratuko da zinpekoen epaimahaia; Estatuko forupekoa izanez gero –Estatuko Ministroa, esaterako-, berriz, Auzitegi Gorenean.

Haren **osaketari** dagokionez, organo mistoa dela esan beharra dago: alde batetik, magistratu bat egongo da –beti zigor arloko salakoa izan beharko duena-, epaimahaiaren presidentea izango dena; eta, beste aldetik, 9 zinpeko titular eta 2 ordezeko izango ditugu. Titularrek epaia emango diote presidenteari, egitateetara mugatuz, berak zigorra zehaztu dezan. Beraz, akusatua erruduntzat edo errugabetzat jotzeaz arduratzen da zinpekoen epaimahaia, baina zigorra magistratuak zehaztuko du; betiere epaiarekin bat etorri beharko duena, noski (Zinpeko Epaimahaiaren Lege Organikoaren 68. artikulua).

Eskumen materialari dagokionez, epaimahai horrek delitu jakin batzuk aztertuko ditu (eremu penalera mugatuko baita). Legearen 1. artikulua Zinpekoen Epaimahaiaren eskumena zehazten du, horrek ebatzi beharreko gatazka-zerrenda bat emanez; besteak beste, pertsonen kontrako delituak (erailketa, esaterako), askatasun eta segurtasunaren kontrako delituak, ohorearen kontrako delituak, eta abar.

Eskumen funtzionala izenekoari begira (hurrengo ikasgaietan ikusiko dugunez, eskumen funtzionala, oro har, helegiteak ebazteko eskumena da), Autonomia Erkidegoko Auzitegi Nagusiak Probintzia Entzutegien epaien aurkako helegiteak ebatziko ditu, eta, era berean, Auzitegi Gorenaren eskumen esparruan geratuko dira Autonomia Erkidegoko Auzitegi Nagusiak emandako epaien kontrako errekursoak.

Lurralde-eskumena zehazteko, *forum delicti comisi* delakoa aplikatzen da; hau da, delitua gertatu zen lurraldeko epaimahaia arduratuko da auzi hori ebazteaz.

4. ARBITRAJEA

Antzinatean, hiritarrek beren gatazkek prozesutik at konpondu ahal izateko –eta, beraz, organo judizialen beharrik gabe-, zenbait erakunde juridiko izan dira, hala nola, arbitrajea, bitartekaritza, eta abar. Gainera, erakunde horien garrantzia handituz joan da azken urteotan, horiek dakartzaten abantailak direla eta, besteak beste, gatazkek ebazteko azkartasuna, edota, tartean dauden alderdiei hala komeni zaienean, horiek dakarten konfidentzialtasuna, pribatuak izateagatik.

Oraintxe, eta guri dagokigunez, arbitrajeak aztertzeraz mugatuko gara, gainontzeko bideak alde batera utzirik. Arbitrajea gatazkek ebazteko bide heterokonposatua dugu; hots, hirugarren bati ahalbidetzen zaio gatazka hori ebaztea, horren erabakiak alderdiak lotetsiko baititu. Arbitrajearen oinarri legala **Arbitrajearen 60/ 2003 Legean** topatuko dugu; horren arabera, pertsona natural zein juridikoak ados jar daitezke beren gatazkek (dagoeneko sortutakoak edo etorkizunean sor daitezkeenak) arbitroen menpe jartzeko. Hirugarren horiek –arbitroak— pertsona partikularrak edo pribatuak izango dira,

eta esan dezakegu nolabait epailearen papera beteko luketela. Hala eta guztiz ere, argi eduki behar dugu alderdiek euren kabuz askatasunez xeda ditzaketen gaiei buruz soilik erabaki dezaketela arbitroek; eta ez, ordea, xedaezinak diren gaiei buruz (filiazioa, ezkontza-gaiak, eta abar).

Arbitroen erabakiak “laudo” izena du eta gauza epaituaren ondorio edo efektu berberak izango ditu. Ondorioz, alderdiren batek betetzen ez badu, exekuzioa aurrera eraman daiteke, ebazpen judiziala balitz bezala. Laudo arbitralek halako indarra izateko arrazoia legea bera da; hau da, laudoek epaien lotespena izango dute legeak hala aurreikusten duelako (hala, kontuan hartu behar da arbitrajearen bidez funtzio jurisdikzionala betetzen dela, zerbait ebazten baita; esanguratsuen da partikular batek ebazten duela, ez Estatuko organo bat).

5. AUZITEGIEN FUNTZIONAMENDUA

Espainiako Konstituzioaren 117.5. artikulua aipatu dugu dagoeneko, eta, han, antolakuntza judizialaren aldetik aipatzen zen batasun-printzipioa, baina baita auzitegien funtzionamenduaren aldetik ere. Une honetan, horrenbestez, batasun-printzipioaren esangurari ekingo diogu, baina eguneroko auzitegien funtzionamenduaren ikuspuntutik.

Puntu hori azaltzeko, doktrinak bi ikuspuntu bereizten ditu: legegileak prozesuak arautzeko orduan kontuan hartu beharreko printzipio gisa, alde batetik, eta, bestetik, auzitegiek beren eguneroko jardueran errespetatu beharreko printzipio gisa.

Hasteko, **legegilearen ikuspuntutik**, batasun-printzipioak adierazi nahi du prozesuak arautzeko orduan legegileak Konstituzioan aurreikusitako bermeak errespetatu egin behar dituela. Hala, prozesu guztien legegitearen, prozesuak Konstituzioak ezarritako bermeekin gauzatu behar dituzte; eta, hori egin ezean —hau da, legegileak ikuspuntu horretatik batasun-printzipioa urratuz gero—, konstituziokontraotasun-arazo edo helegitea aurkez liteke Konstituzio Auzitegiaren aurrean.

Aurrekoa legegilearen jarduerari dagokio. Baina, halaber, batasun-printzipioa **eguneroko auzitegien jardueran** islatu behar da. Doktrinaren aburuz, batasun-printzipioa, auzitegien funtzionamenduaren esparru honetan, Konstituzioaren bermeak errespetatzean datza kasu guzti-guztietan; eta prozesua berme guztiekin garatzen ez bada, errekurso arruntak zein babes eskeko errekurtoa jar ditzakegu urraketa hori salatzeke eta dagokion babesa lortzeko.